

despre Inteligența mâinilor

Zilele acestea am avut plăcerea să purtăm un dialog productiv referitor la cartea *Studiul Formei în Arhitectură*, care a văzut lumina tiparului la Editura Universitară „Ion Mincu” din București. Este o culegere de ilustrații grafice, creată cu talent de Beatrice Gabriela Jöger, având ca temă înțelegerea arhitecturii prin intermediul reprezentării, interpretării și prefigurării spațiului edificat.

Autoarea, după o cercetare amănunțită, a selecționat o serie consistentă de desene în creion, tuș și acuarelă realizate de studențe și studenți de la Facultatea de Arhitectură „Ion Mincu” din perioada anilor '50 până în anii '80 ai secolului XX. Sunt circa 150 de planșe unde sunt reprezentate clădiri, interioare, piețe, străzi, locuri urbane, elemente plastice, obiecte create manual, obiecte de design, proiecte de arhitectură și urbanism. Toate aceste planșe, fără excepție, dovedesc măiestria, abilitatea, competența și, mai ales, o deosebită sensibilitate în a restitui, prin intermediul reprezentării formei, natura spațială a arhitecturii, vocația sa originară și fundamentală în construirea spațiului dedicat locuinței umane într-un raport de echilibru puternic cu mediul istoric – natural, cu privirea îndreptată către căutarea principiului ideal de frumusețe.

Într-adevăr, Beatrice Gabriela Jöger a avut o intuiție fericită, cercetând în arhivele de la „Ion Mincu” lucrările, schițele și proiectele create de studenți într-o perioadă care, chiar dacă nu e prea departe de prezent, ne proiectează într-o lume ce pare, din punct de vedere istoric, foarte îndepărtată de cea în care trăim acum. La fel de remarcabilă a fost și alegerea desenelor, toate de o calitate foarte bună, printre care unele cu o puternică încărcătură expresivă.

Ca fiecare demers intelectual important dublat de un bogat bagaj de cunoștințe și înțelegere, cartea oferă cititorului interesante motive de reflecție. O ocazie prețioasă de cunoaștere și aprofundare pentru cei care, ca și noi, continuă să își pună întrebări despre arhitectură, să caute sensul și calitatea proprie a spațiului pe care aceasta îl construiește pentru locuirea umană.

În carte, am fost impresionați în primul rând de calitatea desenelor, de forța lor expresivă și de capacitatea lor de a evidenția valența spațială a formelor arhitecturale. Ele sunt rodul unei priviri profunde, care caută în mod conștient și care cercetează relațiile între părți, între părți și întreg, între formă și conținut, între materia tangibilă și spațiul intangibil. Transpare în imagini inteligența mâinii care, în timp ce ghidează creionul pe hârtie, interacționează cu observația conștientă, cu cercetarea critică a minții și cu forța proiectivă a imaginației.

Ceea ce le face pline de semnificații și intens comunicative este faptul că sunt motivate de un autentic și pasionat îndemn la înțelegere iar densitatea lor expresivă depășește virtuozitatea tehnică. În fața unei asemenea forțe de analiză și de cercetare, a vigoriei reprezentării și sensibilității rafinate a stăpânirii tehnicilor, inevitabil vom constata platitudinea reprezentărilor grafice actuale, obținute cu ajutorul programelor de desen asistat pe computer, și vom observa că, odată cu creșterea folosirii tehnologiilor digitale de reprezentare, apare un fenomen de sărăcire a capacității ideative, care a stat mereu la baza cecetării arhitectonice, stimulată de raportul dintre inteligența vizuală, inteligența manuală și gândirea critică.

Fără îndoială, calitatea însemnată pe care acea generație de studenți știa să o acorde propriilor reprezentări și interpretări ale formei în arhitectură este semnul incontestabil al parcursului remarcabil al învățării și formării studenților care frecventau Facultatea de Arhitectură, prin intermediul unei metodologii didactice și a unei munci de educare asupra importanței pe care hermeneutica grafică o are în înțelegerea valorilor formale și spațiale a edificării arhitecturale.

Nu e lipsit de interes să observăm că deceniile în care au fost realizate creațiile propuse în carte, au fost în mare parte cele „întunecate”, care aparțineau dictaturii lui Nicolae Ceaușescu. În acei ani, evident, cultura arhitectonică, cel puțin cea cultivată la „Ion Mincu” de către studenți și de către profesori, a știut, chiar și în obscurantismul impus de aparatul puterii, să nu piardă din vedere raportul cu arta de care a continuat să aibă grijă cu o extraordinară dăruire.

Este foarte probabil că acea implicare îndreptată către studiul și înțelegerea calității spațiului arhitectural a reprezentat pentru ei o formă de rezistență în fața unui regim care dorea abolirea oricărei forme de libertate și (fără a reuși, însă) slăbirea gândirii, imaginației și sensibilității față de lucrurile frumoase.

În urma discuțiilor pe marginea acestei cărți am putut evidenția multe alte aspecte care ne fac să o considerăm nu doar foarte plăcută, dar și de mare valoare, mai ales pentru cei care predau și studiază arhitectura.

Dintre multiplele mesaje pe care cartea implicit ni le transmite și care ar merita să fie explicitate aici, în încheiere nu putem să nu amintim unul: repertoriul imaginilor propuse constituie o invitație irezistibilă de a reflecta asupra pierderii calității imaginației creatoare atunci când, minunata inteligență a mâinilor e înlocuită de automatismele digitalizării pe o tastatură.